

**DE LA ZONA DE ADMINISTRAȚIE SOVIETICĂ LA
REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ
UN SCURT ISTORIC AL COMUNIZĂRII GERMANIEI DE EST**

*

**FROM THE SOVIET ADMINISTRATION ZONE TO THE
GERMAN DEMOCRATIC REPUBLIC
A BRIEF HISTORY OF THE COMMUNIZATION OF EAST
GERMANY**

*

**DE LA ZONE D'ADMINISTRATION SOVIÉTIQUE À LA
RÉPUBLIQUE DÉMOCRATIQUE ALLEMANDE
UNE BRÈVE HISTOIRE DE LA COMMUNISATION DE
L'ALLEMAGNE DE L'EST**

Leonard-Mihail RĂDULESCU¹

Rezumat: *Articolul curent reprezintă o trecere în revistă a evenimentelor petrecute în Germania de Est în perioada 1945-1955. Am încercat expunerea mai multor episoade legate de sovietizarea acestui spațiu, descriind astfel atât mediul politic, cât și socio-economic din Germania de Est, actorii și metodele implicate în sovietizare, eventual în comunizare. Au fost prezentate cronologic principalele evenimente petrecute în acest interval, scopul principal fiind acela de a-l face pe cititor să se familiarizeze cu cazul viitoare R.D.G. putând compara situația cu România.*

Cuvinte cheie: *Germania de Est, sovietizare, comuniști, Republica Democrată Germană.*

*

Abstract: *The current article is a review of the events that took place in East Germany during the period 1945-1955. I tried to expose several episodes related to the sovietization of this space, thus describing both the political and socio-economical environment in East Germany, the actors and methods involved in sovietization later in communisation. The main events that took place during this interval were presented chronologically, the main purpose being to make the reader familiar with the case of the future D.R.G. also being able to compare the situation with Romania.*

Keywords: *East Germany, sovietization, communists, German Democratic Republic.*

*

Résumé: *Le présent article est une revue des événements qui ont eu lieu en Allemagne de l'Est durant la période 1945-1955. J'ai essayé d'exposer plusieurs épisodes liés à la soviétisation de cet espace, décrivant ainsi à la fois l'environnement politique et socio-économique en Allemagne de l'Est, les acteurs et les modalités de la soviétisation puis de la communisation. Les principaux événements survenus durant cet intervalle ont été présentés chronologiquement, l'objectif principal étant de*

¹ Facultatea de Istorie, Universitatea București; membru S.Ș.I.R. – filiala Câmpina.

familiariser le lecteur avec le cas du futur D.R.G. pouvoir également comparer la situation avec la Roumanie.

Mots-clés: Allemagne de l'Est, soviétisation, communistes, République Démocratique Allemande.

Introducere

Trecerea la comunism a mai multor state din Europa odată cu încheierea războiului a ridicat istoricilor mai mult semne de întrebare privind modalitatea prin care schimbarea a avut loc, personajele implicate sau cum a primit populația modificările majore survenite. Putem spune că a doua conflagrație mondială a avut un rol similar cu impactul primeia în ceea ce privește comunismul. Dacă unul dintre efectele Primului Război Mondial a fost răspândirea comunismului în Rusia țaristă, cel de-al Doilea Război Mondial nu a făcut decât să propage doctrina și mai departe de granițele Uniunii Sovietice, în Europa și Asia.

Zilele de 8 și 9 mai au avut o semnificație comună atât pentru spațiul vestic, cât și pentru cel estic, fiind zilele desemnate pentru a comemora finalul celui de Al Doilea Război Mondial. Londra anunța, la 8 mai 1945 că amiralul Donitz și generalul Jodl capitulasera în fața Alișilor occidentali, la scurt timp după miezul nopții aceleași personaje semnând și actul de capitulare față de Uniunea Sovietică. Deși Germania capitulase și războiul în Europa se sfârșise, tensiunile dintre puterile victorioase au început să crească în perioada următoare, trebuind ca influențele să se împartă între învingători. Deja din 1944, putem spune că Europa se împărțise oarecum între Uniunea Sovietică și Alișii occidentali (Regatul Unit al Marii Britanii, S.U.A. și Franța), fragmentare devenită foarte vizibilă după 1947.

După cum cunoaștem deja, Republica Democrată Germană se afla în sfera sovietică de influență, unii istorici considerând acest stat, o marionetă sovietică. Conform dicționarelor, Germania de Est reprezenta o denumire utilizată încă din secolul XIX-lea, pentru a indica Prusia². În secolul al XX-lea, după încheierea celei de a Doua Conflagrații Mondiale, Germania de Est va fi o denumire folosită strict pentru spațiul ocupat de sovietici. Acest areal măsoară aproximativ 109 mii km pătrați, având capitala în Berlinul de Est. Zona de ocupație cuprindea fostele landuri Mecklenburg-Pomerania, Brandenburg, Saxonia-Anhalt, și Thuringia, fiind oficial denumită *Zona de Administrație sovietică a Germaniei*. Aceasta era condusă de *Administrația militară sovietică în Germania*³. Mai târziu, odată cu trecerea timpului, denumirea de Germania de Est sau Germania Estică va intra în limbajul vernacular ca referință pentru Republica Democrată Germană. Aparența de satelit sovietic dispare odată cu trecerea timpului. După 1964 Germania Democrată va căpăta un rol important în

²*The East German Handbook / Das DDR Handbuch*, (ed. Justinian Jaspol), Editura Taschen, Koln, 2019.

³ Uneori citată și cu denumirea de Comisia de control sovietică a Germaniei de Est, comisie care a fost oficial introdusă după aranjamentele din cadrul discuțiilor de la Potsdam din august 1945 când Germania a fost împărțită în zone de influență; abreviere în germană (S.M.A.D.).

planul internațional din cadrul lagărului socialist, reprezentând unul dintre „câinii de pază” ai blocului comunist, responsabil cu menținerea pe linia de plutire corectă a tuturor vecinilor săi comuniști. Este înlăturată opinia conform căreia R.D.G. era o marionetă sovietică, în perioada anilor '60 statul est german căpătând foarte multă autonomie în ciuda contrariilor. În defavoarea eforturilor U.R.S.S. de a uniformiza lagărul socialist, R.D.G., alături de celelalte state socialiste, își va adapta comunismul în funcție de geografie, resurse, factori interni, externi, politici, societate, economie și alte variabile. Se înlătură astfel acea concepție generală conform căreia R.D.G a fost un stat complet manevrat de către sovietici, aceștia doar au „plantat semințele”, restul activității fiind desfășurate de autohtoni.

Reforma agrară

În sectorul Germaniei ocupat de sovietici existase chiar o cerere de reforme similare în trecut. Pe parcursul lui 1920 influența sovietică a crescut în rândurile comuniștilor germani. Această influență s-a reflectat în programa K.P.D., orientând partidul spre un proto-agrarism⁴. Ulterior, ortodoxismul-marxist, influent și el pe atunci, i-a apropiat pe comuniști de proletariatul din mediul rural, în general aflat în tagma celor fără pământ. În anii '30, discursul stalinist dicta partidelor comuniste că trebuie să coopereze cu orice mișcare țărănească „care într-un fel sau altul va aduce cereale morii revoluției proletare ce va facilita transformarea țăranimii într-o rezervă, dar și într-un aliat al clasei muncitoare”⁵. În acest context s-a cimentat ideea de reformă agrară, cerută în mai multe rânduri, care mai târziu a fost și pusă în practică, „exproprierea necompensată de mari moșii și alocare gratuită de pământ pentru țăranii și fiii de țărani, care nu posedă”⁶.

Perioada imediat războiului i-a găsit pe comuniștii germani în centrul acțiunii, profitând de lipsurile generale ale populației, trecând printre altele și la aplicarea reformei agrare. Coaliția dintre comuniștii și social democrații germani a aplicat o stratagemă similară cu cea din România, reforma agrară fiind de fapt un pas spre colectivizare. Inițial programul avea să înceapă în toamna lui 1945 și să se termine în 1946, însă prin insistențele S.M.A.D., Partidul Comunist German, trecuse la acțiuni încă din august 1945. Deciziile privind reforma se stabiliseră deja în cadrul plenarei K.P.D. din 25 iunie. Administrația Sovietică în Germania a grăbit aplicarea reformei, deoarece pe de-o parte nu dorea să primească manifestări negative din partea

⁴Gregory W. Sandford, *From Hitler to Ulbricht. The communist reconstruction of East Germany, 1945-1946*, Princeton University Press, New Jersey, 1983, p. 84.

⁵Karl Urban, *Die Herausbildung der Aktionseinheit der Arbeiterklasse und der demokratischen Selbstverwaltungsorgane unter Führung der KPD in der Provinz Brandenburg* și Walter Ulbricht, *Die geeinte Arbeiterklasse führte das Volk aus der Katastrophe*, în Walter Ulbricht, „Zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung“, Vol. 2, Dietz Verlag, Ost Berlin, 1966, p. 221.

⁶*Ibidem*.

populației, pe altă parte, dorea să unească eforturile comuniștilor și social democraților. Implementarea reformei aducea și o imagine bună comuniștilor și ocupantului sovietic în rândurile populației. Organele de partid delegate au făcut tot posibilul ca reforma să aibă o legitimitate, fiind contemporană cu o inițiativă similară în sectorul Germaniei controlat de Aliați. Oamenii au primit efortul ca pe un semn de instaurare a democrației, însă speranțele nu vor dura mult.

Exproprierea i-a afectat doar pe proprietari care dețineau cel puțin 100 de ha. S-a constatat că 7100 de proprietari au pierdut aproximativ 2,5 milioane ha. fără a li se oferi nicio compensație⁷. În total reforma a cuprins aproximativ 3,3 milioane de ha., practic o treime din pământul de la est de fluviul Elba. Au fost remarcate câteva probleme, apărând rapoarte întocmite pe numele mai multor comuniști și social democrați care aveau viziuni diferite asupra implementării reformei. Mulți dintre aceștia nu erau de acord cu planul propus de partid susținând că desființarea marilor proprietăți confiscate de la Junkeri și parcelarea lor ar reprezenta un pas în spate, deoarece ar putea să fie păstrate și transformate mai târziu în colective⁸. De asemenea aceștia credeau că parcelarea ar reprezenta o problemă și pentru implementarea noilor tehnici agricole moderne. Viziunile diferite au fost alimentate și de abuzurile în serviciu pe care comisiile locale de împrumut le făceau.

După implementarea reformei s-au redistribuit aproximativ 2 743 306 ha., unele surse estimând chiar 3.1 milioane ha⁹. Din acestea, între 550 de mii și 398 de mii de ha. au fost date fermierilor cu puțin pământ și 740 de mii celor fără pământ. S-au mai alocat aproximativ 564 mii de ha refugiaților și văduvelor de război. Aceștia au primit o suprafață între 5 și 8 ha., în unele cazuri alocându-se chiar și 10 ha.

Naționalizarea și colectivizarea

În Germania de Est, fenomenul naționalizării a avut o structură mai complexă, deoarece nu s-a petrecut tot odată, ci în etape mai largi. Conducerea comunistă a R.D.G. nu a mai avut foarte multe întreprinderi de naționalizat în primă instanță deoarece administrația sovietică, în momentul în care a preluat vechile instituții ale Reich-ului, s-a găsit în proprietatea multor întreprinderi mari și mijlocii pe care fostul stat german le avusese în subordine. Practic majoritatea a corporațiilor, întreprinderilor și inițiativelor mari ale fostului Reich fuseseră deja asimilate de către autoritatea ocupantă sovietică și predate noului stat est german. O altă etapă a naționalizării a avut loc și în timpul reformei agrare din 1945, când *Junkerii* au fost

⁷Karl Schmidt, *Landwirtschaft in der DDR – VEG, LPG und Kooperationen*, Erling Verlag, Clenze, 2009, p.16.

⁸Gareth Pritchard, *Making of the GDR, 1945-53*, Manchester University Press, Manchester, 2004, p. 81-82.

⁹Helmut Luft, *Agrargenossen schaften gestern, heute und morgen. Zur Geschichte der Landwirtschaft der DDR und ihre Perspektive im vereinterne Deutschland* în „Hefte zur DDR- Geschichte”, nr. 50, 1998, p. 10.

deposedați de terenuri și fabricile mărunte, statul asimilând și de această dată un număr însemnat de întreprinderi. Finalul procesului de naționalizare a corespuns cu colectivizarea. *Großbauern*¹⁰ care aveau numeroase manifestări economice mici și mijlocii grație pământurilor pe care le dețineau, au fost deposedați de dependențe, și pământul lor cedat cooperativelor, cei care se împotriveau fiind deportați.

În Republica Democrată Germană colectivizarea a fost precedată de o perioadă de reconstrucție economică, deoarece în primii ani de la proclamarea R.D.G. majoritatea populației încă depindea de resursele sovietice, mâncarea fiind puțină și nivelul de trai rămânând nu foarte dezvoltat. Abia după tratativele din cadrul celui De-al doilea Congres al S.E.D. din iulie 1952, Wilhelm Piek și Walter Ulbricht au stabilit că pregătirea pentru colectivizare se încheiase, trecând astfel la etapa *Aufbau des Socialismus*.

Potrivit directivelor partidului, cooperativele au fost împărțite în trei categorii. În germană acestea erau denumite *Landwirtschaftliche Produktions genossenschaft* – cooperative agricole de producție – prescurate L.P.G.¹¹, abreviere pe care o vom utiliza și noi. L.P.G. reprezenta prima categorie de cooperativă, aici putând să adere acei țărani care doreau să-și pună în comun doar pământurile¹². Al doilea tip, denumit L.P.G.P, reprezenta o cooperativă agricolă cu specific de producere a plantelor furajere, în care țărani puneau la comun atât pământul, cât și utilajele necesare întreținerii acestuia (cea mai puțin răspândită). Ultimul tip, L.P.G.T., primea doar pe acei țărani care erau dispuși să pună la comun, terenurile, utilajele agricole cât și animalele. Este foarte important să menționăm că pământurile, deși erau puse la comun, din punct de vedere legal, încă aparțineau proprietarilor care le-au inclus în colectivă¹³. Pentru 1953-1954, politica S.E.D. se orientase spre eliminarea chiaburilor, ceea ce a provocat neliniști în rândul civililor. Chiaburii reprezentau acea categorie de țărani care avea cel puțin 20 ha. în proprietate, fiind considerați monopolisții sectorului agrozootehnic. O parte dintre ei deja fugise în R.F.G. lăsând un gol în economia germană, deoarece mulți erau deținători și de întreprinderi agricole mari și mijlocii. Una dintre cauzele revoltelor din 1953 poate să fie pusă și pe seama plecării unui număr însemnat din acești întreprinzători, deoarece ei alimentau majoritatea magazinelor din zonele urbane, populația orașelor fiind cea preponderent prezentă în cadrul evenimentelor din 1953. Excepția fac zonele rurale din Mühlhausen și Bezirk-Erfurt unde 5000-6000 de țărani au atacat la 17 iunie filialele regionale ale partidului. De asemenea, reprezentanții locali ai bisericilor, Catolică și Protestantă, au contribuit la instigarea populației la revoltă, conducerea statului lansând o masivă campanie împotriva acestor elemente. În urma revoltelor din 1953, mai multe L.P.G. fuseseră părăsite, la începutul lui 1954 fiind constatată încetarea activității în peste 400 de astfel

¹⁰Termen pe care îl putem echivala cu în românește cu cel de „chiabur”.

¹¹ Întovărășiri agricole.

¹² George Last, *After the Socialist Spring*, BerghamBooks, Oxford, 2019, p.4 .

¹³Chris Nehrig, *Landwirtschaftspolitik* în „Die SED. Geschichte-Organization-Politik”, Berlin, 1997, p. 295 (294-305).

de instituții¹⁴. Pentru a stabiliza situația, guvernul comunist înființase o nouă secție cu filiale locale, unde țărani puteau depune plângeri scrise și orale privind modul de trai, cerând pe această cale sprijin material, însă decizia nu prea a dat roade. Revolta a fost reprimată violent de forțele de ocupație și colectivizarea ranforsată cu sprijinul Armatei Roșii.

În 1958, în cadrul celui de-al V-lea Congres S.E.D. s-au discutat progresele colectivizării, legitimarea ei reprezentând o problemă de interes pentru comuniști, cât și un plan elaborat de formare a unor echipe de activiști și agitatori. Anul următor echipele respective împreună cu trupe și agenți Stasi, au acționat spre deposedarea țăranilor mai înstăriți de pământuri și eliminarea adversarilor din rândurile clericilor. Campania a dat roade, numărul oamenilor înscriși în colectivă ajungând la aproape jumătate de milion.

Primăvara lui 1960, cunoscută drept „primăvara socialistă”, a marcat finalul procesului de colectivizare în Republica Democrată Germană. La 27 aprilie 1960 s-au înregistrat peste 600 mii de oameni înscriși în cooperative, aproximativ 86% din terenuri fiind arendate L.P.G. În cadrul festivităților de încheiere Walter Ulbricht a punctat rolul major al țăranilor cooperatori și integrarea acestora în clasa muncitoare, precum și responsabilitatea acestora în societatea socialistă marcând astfel finalizarea procesului de colectivizare: „Țăranii cooperatori acceptă rolul conducător al clasei muncitoare și al partidului său marxist-leninist; ei acceptă rolul clasei muncitoare pentru a întări atitudinile socialiste printre țărani; ei au înțeles astfel misiunea istorică a clasei muncitoare, care i-a condus către o mai bună înțelegere a realizărilor socialiste și identificării cu aceasta, și spre a oferi o atenție deosebită propriilor responsabilități în societatea socialistă și în lupta de clasă cu imperialismul”¹⁵.

Mediul politic de după război și proclamarea Republicii Democratice

După conferința de la Potsdam, granițele Germaniei de Est, ca sector de ocupație (S.Z.B.) au fost recunoscute împreună cu noua autoritate guvernatoare, adică S.M.A.D. Erau atribuite sectorului de ocupație estic al Germaniei landurile Brandenburg, Mecklenburg, Saxonia, Saxonia-Anhalt și Thuringia. S-au creat guverne “democratice”, care pentru a crea o aparență de democrație. În aceste guverne au fost numiți inițial doar simpatizanți ai stângii în posturile de lideri ale administrației landurilor. Simpatizanții respectivi nu proveneau din partidul comunist, ci erau doar oameni cu vederi comuniste, social democratice sau apolitice, însă puteau fi considerați unelte de mare valoare pentru comuniști în încercarea de a prelua puterea. Iar, unde au existat fasciști sau orice alt fel de dușmani politici, sub acoperirea reformei agrare și cu sprijinul Armatei Roșii, respectivele elemente au fost lichidate, sub pretextul că se

¹⁴Arnd Bauerkamper, *Collectivization and Memory: Views of the Past and the Transformation of Rural Society in the GDR from 1952 to Early 1960* în „German Studies Review”, vol 25, nr. 2, 2002, 214-215 (213-225).

¹⁵*Bürgerinteressen als Staatspolitik*, Staatsverlag, Ost Berlin, 1984.

opuneau reformei. De asemenea în orașe se stabilise ca muncitorii și țărani să întreprindă legături de prietenie, iar de mai sus, organizația de partid trebuia să vegheze stabilirea unor legături între comuniștii de la sat și cei de la oraș. Mai mult de atât, comuniștii trebuiau să preia principalele stocuri alimentare rămase, eventual să găsească soluții pentru mărirea lor, tot ei ocupându-se de altfel și cu distribuirea rațiilor către populație¹⁶.

În timpul regimului nazist partidele politice fuseseră interzise. Membrii acestora fie au fost închiși, fie au fugit în alte state, fie s-au ascuns și au format celule de rezistență împotriva lui Hitler. Vara lui 1945 a reprezentat momentul în care comuniștii și social-democrații au reapărut pe scena politică. La 10 iunie 1945, S.M.A.D. permite (re)formarea partidelor „antifasciste democratice” în zona de ocupație. S-a format o coaliție de partide în frunte cu K.P.D.¹⁷, care pe lângă acesta mai însuma și Partidul Social Democrat German (S.P.D.), Uniunea Creștin Democrată (C.D.U.) și Partidul Liberal-Democrat (L.D.P.D). Coaliția era denumită Frontul Partidelor Antifasciste Democratice. Revitalizarea cel puțin a K.P.D. a fost realizată prin readucerea în scenă a mai multor personaje, care au fugit în Uniunea Sovietică de epurarea nazistă sau care au activat în închisori sau în grupuri de ilegaliști. Un astfel de personaj a fost bine cunoscutul Walter Ulbricht, care a fost un pion important în instaurarea comunismului în sectorul estic al Germaniei.

Programul adoptat de S.M.A.D. și implementat de Ulbricht se dorea a fi unul radical, menit să reaprindă stânga politică și să-i atragă pe aceia care doreau schimbarea politică. În acest sens, Walter Ulbricht, a mascat adevăratele interese ale administrației sovietice precizând că scopul lui este acela de a nu sprijini formarea unei *dictaturi a proletariatului*, ci de fapt continuarea programului revoluției *burghezo-democratice* de la 1848¹⁸. Tot acesta a precizat vehement că: „noi (comuniștii) suntem împotriva înființării unui stat de tip sovietic în Germania (de est). Acest lucru trebuie spus răspicat, deschis în fața poporului”¹⁹.

De asemenea, pe 11 iunie 1945, conducerea K.P.D. a lansat un „apel”, care avea de fapt să fie un act prin care comuniștii își vor justifica activitatea din anii următori. Respectivul apel îndemna oamenii să-i demaște pe naziști și pe colaboratorii acestora, reacționarii, bancherii, industriașii, adăugându-se printre cereri și confiscarea marilor proprietăți ale Junkerilor. În schimb comuniștii promiteau că serviciile precum gazele, apa și electricitatea vor trece înapoi în mâna poporului. Prin acestea comuniștii infirmiau impunerea dictaturii proletariatului, scopul lor fiind acela de a instaura „un

¹⁶ Otto Burschwitz, *apud*, Gregory W. Sandford, *From Hitler to Ulbricht. The communist recontraction of East Germany, 1945-1946*, Priceton University Press, New Jersey, 1983, p. 116.

¹⁷ Care avea în jur de 600 mii de membrii, S.P.D. însumând și acesta aproximativ 680 mii de membrii.

¹⁸ Gareth Pritchard, *Making of the GDR, 1945-1953*, Mancester University Press, Mancester, 2004, p. 56.

¹⁹Hans Weber, *Geschichte der DDR*, Munchen, 1989, p. 74.

regim democrat antifascist, o republică democrată-parlamentară cu toate drepturile democratice și libertățile pentru oameni”²⁰.

În 1946, procesul de denazificare aproape luase sfârșit. Totuși, Walter Ulbricht, viitorul lider, al R.D.G. considera că nu obținuse controlul total asupra opozanților deși formase precum în România, un Front Popular, mai târziu denumit Blocul Partidelor Anti-Fasciste. Acest bloc avea ca rol subjugarea celorlalte partide de stânga și unirea sub un singur partid, cel comunist. Bineînțeles acest lucru s-a și întâmplat. Otto Buschwitz, un social democrat, mai târziu membru de seamă al S.E.D., puncta că „[...] în toată zona de ocupație sovietică, cât și local, K.P.D. prin membrii săi, cu ajutorul major al autorităților de ocupație, au reușit să reorganizeze foarte bine partidul. De ce ? Răspunsul e foarte simplu, mai ales că ocupanții sovietici cunoșteau că Partidul Comunist German – în ciuda unor greșeli politice – K.P.D. a fost suficient de loial Uniunii Sovietice. Cei responsabili cu reconstituirea Partidului Social Democrat, pe de altă parte, trebuiau întâi să dovedească că și-au învățat lecțiile din politicile aplicate în trecut”²¹. Din spusele lui Buschwitz putem specula că celelalte partide de stânga nu aveau resursele necesare pentru a ajunge la progresele pe care K.P.D., deja le realizase. De asemenea observăm că vârful de lance al autorității de ocupație, anume K.P.D. deja acaparase prin simpatizanți controlul celorlalte partide aliante, forțând unirea și formarea S.E.D., lucru care se va petrece mai târziu. Prin acestea K.P.D. și-a consolidat poziția internă și și-a dovedit loialitatea față de ocupanții sovietici.

K.P.D. utilizase o politică fermă prin care dorea câștigarea maselor populare. Aplicând întrutotul vorbele lui Lenin, *Pace Pâine și Pământ*, comuniștii est-germani au sărit în ajutorul populației cu provizii alimentare și medicale. Adăugăm aici ajutoarele financiare și zootehnice pe care le-au acordat fermierilor. S-a creat astfel o asociație germano-sovietică de întraajutorare reciprocă, de care S.M.A.D. și K.P.D. s-au folosit pentru a câștiga populația. În 1946, S.M.A.D., prin intermediul Armatei Roșii, care a reînarmat câteva unități de poliție, a confiscat și redistribuit în regiunea Brandenburg aproximativ 25 000 de vite, 20 000 de oi și aproape 10 000 de cai. De asemenea a plasat fermieri în zonele unde pământurile nu aveau ocupanți. S-a reînviat și Asociația de ajutor mutual a țăranilor (V.d.g.B.). Politica V.d.g.B., viza astfel câștigarea sprijinului din partea țăranimii sărace, dar totodată și unirea intereselor muncitorești cu cele țărănești²². Un alt scop al V.d.g.B. îl reprezenta pregătirea colectivizării, dând oamenilor posibilitatea ca până la eveniment să mărească stocurile alimentare, ca statul să poată confisca pe lângă pământ și cantități mari de alimente pe care să le redistribuie populației. Acțiunile întreprinse de V.d.g.B. au contribuit la efortul statului de a colectiviza suprafețele arabile, și la naționalizarea întreprinderilor

²⁰Walter Ulbricht, *Zur Geschichte der neuesten Zeit*, Berlinul de Est, pp. 370-379.

²¹Otto Burschwitz, *apud*, Gregory W. Sandford, *From Hitler to Ulbricht. The communist reconstruction of East Germany, 1945-1946*, Princeton University Press, New Jersey, 1983, p. 65.

²²*Ibidem*, p. 126.

și mijloacelor de producție, cele deținute de V.d.g.B. fiind deja ale statului fără prea mari eforturi.

Pe 21 aprilie 1946, K.P.D. se unește cu S.P.D. la presiunea comuniștilor, formând S.E.D., care până în 1950 va absorbi toate partidele din blocul democrat. Alegerile în zona de ocupație fuseseră organizate în octombrie 1946, fiind câștigate de S.E.D. cu peste jumătate din voturi²³. În Berlinul de Est, filiala locală a S.P.D. supraviețuise unificării, obținând 48,7% din voturi, S.E.D plasându-se abia pe locul al treilea, după Creștini Democrați, cu 19,8%.

Pe lângă intervențiile politice, comuniștii est-germani, la îndemnul ocupanților sovietici, se vor ocupa în perioada discutată și de reformarea economică a sectorului de ocupație. Până la proclamarea R.D.G. autoritățile s-au concentrat pe reparații mărunte și reforme economice cu efecte de scurtă durată. Industria militară a fost confiscată de S.M.A.D., aceasta reprezentând aproximativ 60% din tot sectorul industrial aflat în Germania de Est. Restul de 40% a fost naționalizat în etape. Din 60%, cat reprezenta industria militară, un procent de 20% era acoperit de industria grea. Aceasta a fost confiscată direct de S.M.A.D., fabricile și uzinele fiind demontate și transportate în U.R.S.S. drept metodă de achitare a pagubelor de război. S-au format asociații germano-sovietice, pe modelul sovrom, denumite *Sovjetische Aktiengesellschaften* (S.A.G.).

Tot în domeniul economic, s-a încercat eliminarea Rentmark și Reichsmark, unități monetare care se devalorizaseră masiv la finele războiului. După reforma monetară din R.F.G., un număr masiv de Reichsmark pătrunsese în R.D.G. amestecându-se cu banii deja existenți, fapt ce a provocat neînțelegeri între autorități și civili. Acest aflus de mărci provocase și o inflație masivă, fapt pentru care S.M.A.D. a început să timbreze o serie de bancnote denazificate cu timbre fiscale indicând și valoarea bancnotelor. Respectivele timbre erau deținute doar de autorități, acestea permițând oamenilor să dețină doar 70 de astfel de mărci. În 1948, pe măsură ce formarea R.D.G. devenea un lucru din ce în ce mai apropiat, S.M.A.D. a permis comuniștilor est-germani să creeze pe ruinele Reichsbank, Deutschen Notenbank, care a emis o serie de bancnote speciale destinate folosirii strict în Germania de Est urmând ca monedele să apară abia după formarea R.D.G. Reforma nu a destabilizat piața ci din potrivă a consolidat economia în sectorul estic. În schimb, noua monedă a Germaniei de Est nu putea fi utilizată în Occident, neputând fi schimbată cu mărci vestice sau dolari. Scindarea Reichsbank a provocat tensiuni masive între germanii occidentali și cei estici, marcând un prim moment de tensiune.

Aceste reforme au pregătit spațiul est-german pentru formarea unui nou stat german, sub tutelă sovietică. Astfel, în iunie 1948, Stalin va lua hotărârea de a da est-germanilor mână liberă în administrarea internă. Liderul sovietic a acordat mai multă autonomiei sectorului de est al Germaniei, gândindu-se că zona ar putea deveni un

²³U. Burger, *Lărgirea sistemului de partide în zona de ocupație sovietică* în „Analele de la Sighet”, Anul 1948, instituționalizarea comunismului, Fundația Academia Civică, București, 1998, p. 136.

tampon între est și vest, văzând pe viitor o posibilă confruntare între Occident și Răsărit. Acțiunile au determinat formarea blocadei Berlinului, eveniment care a predestinat formarea R.D.G.

Grație evenimentelor deja prezentate, Stalin îl va propulsa pe Ulbricht în vârful S.E.D., formându-se totodată un nou Birou Politic, Secretariat și Comitet Central de Partid. Nou formatul partid, conform noilor direcții, se va angaja în lupta de clasă având ca far doctrina marxist-leninistă. Spre a ajuta comuniștii, Moscova ordonă S.M.A.D. să formeze două noi partide pentru a crea iluzia de opoziție, dar mai presus pentru a-i slăbi pe liberali și pe creștini-democrați. Pe 29 aprilie 1948 ia ființă Partidul Țărănesc Democrat, urmând ca pe 25 mai să se formeze Partidul Național Democrat German. Aceste două partide, pe lângă rolurile deja expuse, mai trebuiau să militeze pentru colectivizare și să atragă țărănimea împreună cu simpatizanții partidelor tradiționaliste²⁴.

Cu puteri depline asupra Germaniei de Est, Stalin va da posibilitatea formării Republicii Democratice Germane, fapt petrecut după noiembrie 1948 când apare Comisia Economică a Germaniei de Est (*Deutsche Wirtschaftskommission* – D.W.K.). Această comisie avea să instituie la 7 octombrie 1949 un guvern provizoriu și tot în aceeași zi să anunțe proclamarea R.D.G. Wilhelm Pieck a devenit președintele R.D.G., fiind primul și ultimul om care va ocupa această funcție, iar Walter Ulbricht va deveni oficial prim-secretar al S.E.D.

Constituția adoptată în 1949 stabilea ca forma de organizare a noului stat să fie similară cu cea a unei „republici democratice federale”, având un comitet al reprezentanților fiecărui land²⁵ și o instituție unde acești reprezentanți se vor întruni, Camera Landurilor (Land Kramer). Împreună cu această adunare, s-a creat Camera Poporului și Consiliul de Miniștrii. Din punct de vedere constituțional, Camera de Miniștrii ar fi trebuit să fie cea mai importantă instituție, însă puterea legislativă pune Camera Poporului pe primul loc. Consiliul de Miniștrii era subordonat direct S.E.D. majoritatea miniștrilor aleși din cadrul celorlalte partide supunându-se politicii partidului comunist. În Camera Poporului era obligatoriu ca fiecare partid să aibă reprezentare, însă mai erau reprezentate și alte instituții precum F.D.J., Sindicate Libere din Germania, Liga Femeilor din Germania și Liga Culturii²⁶.

Pe larg, comuniștii au apelat la metode discrete, chiar subversive, de acaparare a puterii. Observăm în cele deja enunțate că majoritatea comuniștilor s-au bizuit la un moment dat pe „ajutorul” sovietic. Comuniștii s-au folosit de acest ajutor pentru a-și face intrarea pe scena politică din spațiul respectiv și ulterior pentru a putea prelua puterea. De asemenea constatăm că partidele comuniste ies de sub anonimat abia după ocuparea de către sovietici, fapt ce le-a propulsat pe scena politică, făcând posibilă preluarea controlului.

²⁴U. Burger, *op cit.*, p. 140, 143.

²⁵Respectivul comitet va fi desființat în 1950, fiind substituit cu reprezentanțele locale ale S.E.D.

²⁶GDR- Guide, *A journey to a bygone state*, DDR Museum, Berlin, 2012, p. 18.

Poliția Poporului, Securitatea și Armata Populară

În R.D.G. până ca instituția polițienească să prindă o formă finală, a fost nevoie de o perioadă de 11 ani de comunizare, reformare și adaptare. Administrația Sovietică din Germania a format o mică forță de menținere a ordinii din rămășițele trupelor *Landpolizei* și *Feldgendarmierie*, pe care le-a supus unui proces de epurare și îndoctrinare. Trupele erau înarmate de sovietici și dispuneau de sprijinul armatei sovietice. În toamna lui 1948, cele două formațiuni s-au contopit generând *Bereitschaftspolizei*, Be.Po., fiind vorba de o forță de poliție cu dublă trebuință, servind pe post de trupe de grăniceri, dar și de poliție interioară, cu rol de menținere a ordinii publice. Aceasta era compusă din 40 de unități cu un personal cuprins între 100 și 250 de oameni, având un corp ofițeresc format din foști prizonieri germani, reeducați în Uniunea Sovietică. În toamna lui 1948, aceste trupe trec din S.M.A.D. în cadrul administrației germane interioare, ce avea să devină Ministerul de Interne al R.D.G. din 1949. Tot în toamna lui 1948, Be.Po. suferă mai multe modificări, înființându-se la 22 septembrie Departamentul Poliției de frontieră și Administrația Internă a Poliției, din care în 1952 au apărut Birourile raionale ale Poliției Populare²⁷. Tot din 1952, Be.Po. devine *Kasernierte Volkspolizei*, o formă încă incipientă de poliție cu rol multiplu de armată, grăniceri și forță de menținere a ordinii publice. La nevoie trupele puteau fii dotate cu mitraliere, tancuri ușoare și avioane mici. Prescurtată Ka.Po. sau K.V.P. instituția a fost predecesoarea Armatei Poporului și a Poliției Populare din R.D.G. însumând un personal de aproape 100 mii de oameni²⁸.

Volkspolizei, pe care o vom prescurta Vo.Po., a apărut abia în 1956, predecesoarea instituție Ka.Po. întâmpinând numeroase probleme mai ales în timpul revoltelor din 1953. Teama inspirată de această revoltă a reprezentat probabil cauza principală pentru care Ulbricht a cerut Administrației Sovietice din Germania să poată înființa atât o armată națională cât și o nouă forță de poliție mai puternică. În urma acestei cereri s-au format *Nationale Volksarmee* și *Volkspolizei*, în perioada 1955-1956.

Consolidarea regimului mai depindea de un serviciu secret, care avea să întreprindă acțiuni subversive împotriva adversarilor regimului. În Republica Democrată Germană, după cum am observat în cazul poliției, anii '50 au definitivat structurile instituționale ale R.D.G. Ministerul pentru Siguranța Statului, sau mai popular Stasi, după cum spune și denumirea, a fost un minister dedicat special securității statului, celelalte ministere, depinzând masiv de Stasi. Prin decizia *Volkskammer*, la 8 februarie 1950 se puneau bazele acestui aparat. Autoritatea sovietică de ocupație a permis acest lucru deoarece a considerat că apărarea flancului vestic prin Germania de Est era o necesitate primară, de asemenea R.D.G. avea nevoie de un mijloc subversiv de control al populației. Conducerea a fost predată unui notoriu

²⁷*Ibidem*.

²⁸*The East German Handbook / Das DDR Handbuch*, ed. Justinian Jaspol, dir. Benedikt Taschen, Taschen, Koln, 2019, p. 648.

personaj cu un trecut ancorat în Războiul Civil Spaniol, fiind vorba de Wilhelm Zeisser. Acesta conlucrase cu spioni sovietici pentru eliminarea adepților lui Troțki din facțiunea republicană a Spaniei. Tot acolo se cunoscuse cu succesorul său la conducerea Stasi, Erich Mielke, dar și cu Ernst Wollweber și viitorul secretar S.E.D. și lider al R.D.G., Walter Ulbricht²⁹. Zeisser și Mielke au moștenit vechiul aparat informatic al Germaniei naziste, recrutând din acesta personal deja instruit, adăugând în CV-urile acestora reeducarea comunistă³⁰. U.R.S.S. a investit major în această instituție, Stasi având în subordine mai multe departamente pentru fiecare colț al statului. Cele mai importante erau Biroul de Administrație din Berlinul de Est, Biroul de Informații Externe, Poliția Criminalistică, Oficiul de Cultură politică și subsecțiile Poliției și Armatei Poporului³¹.

Trecând mai departe, statul mai avea nevoie doar de o armată a cărei nevoi a fost simțită pe parcursul anilor 50 din cauza evenimentelor violente de atunci. *Deutsche Nationalen Volksarmee*, prescurtată N.V.A. a reprezentat forța militară a R.D.G. alcătuită din 100 de mii de soldați. După cum am discutat în cazul Poliției Populare, N.V.A. s-a desprins și ea din fosta Ka.Po. Premisele formării N.V.A. fuseseră stabilite după revolta din 1953, care a scos la iveală nevoia unei armate proprii, formarea armatei Est-germane venind și pe un fond al reducerii trupelor sovietice la jumătatea anilor '50. N.V.A. s-a format în urma tratatelor pe care Walter Ulbricht le-a dus cu liderii G.S.B.D. și propunerilor din cadrul conferinței de la Varșovia din 1955. În urma discuțiilor est-germanilor le-a fost dată permisiunea de a-și crea propria armată la 1 mai 1956, N.V.A. preluând misiunea de principal apărător al puterii țărănilor și muncitorilor în Germania de Est (*Für den Schutz der Arbeiter- Und-Bauern- Macht*)³². În schimbul permisiunii de a se reînarma, R.D.G. a trebuit, la presiunile Cehoslovaciei și Poloniei cu U.R.S.S. drept garant, să recunoască granițele postbelice a celorlalte două state din tratat³³. Structura militară avea să fie similară cu cea a Armatei Roșii până la destalinizarea care avea să se încheie în anii '60. De remarcat totuși că N.V.A. a fost înființată cu mai multe scopuri: forță de intervenție rapidă în susținerea unei defensive pe flancul vestic, armată de legitimare a R.D.G. și forță ofensivă de intervenție în cazul unui conflict cu R.F.G.

Rolul mai elaborat, cel de armată de legitimare, este cel care face N.V.A. pe lângă modul de formare, o armată diferită de celelalte din blocul comunist. A fost supranumită de contemporani *Wehrmachtul Roșu* sau Sovietic. Uniformele și structura

²⁹David Child și Richard Popplewell, *The Stasi: The East German Intelligence and Security Service*, New York Press, New York, 1996, p. 28.

³⁰Denis Mike, *The Rise and Fall of the German Democratic Republic 1945-1989*, Harlow Press, Longmann, 2000, p. 38

³¹*Ibidem*, p. 216.

³²Gunter Milde, *Unsere Nationale Volksarmee*, Berlin –DDR, DerKinderbuchverlag, 1976, p. 12.

³³Douglas McGregor, *Force Development in the Warsaw Pact: The Soviet-East German Connection in „Armed Force and Society”*, vol. 14, nr. 4, New York, 1988, p. 529.

erau asemănătoare cu cea a fostelor armate germane, interbelică și nazistă, păstrând elemente de design al uniformelor, cât și tradițiile militare ale predecesorilor săi. Prin punerea cuvântului național în denumirea oficială a structurii, N.V.A. a stârnit anumite proteste din partea R.F.G. și a Americii.

Primul comandant a fost generalul Wilhelm Stoph, poreclit Willi, de asemenea tot el era Ministrul apărării și mai târziu devenea, șeful Consiliului de Miniștrii. Acesta a fost subofițer în Wehrmacht, având simpatii marxist-leniniste. În primii săi ani de existență, N.V.A. fusese doar o extensie germană a G.S.B.D., deși avea un comandant german, în persoana lui Willi Stoph, ordinele veneau direct de la Moscova. Pe plan internațional N.V.A. dădea R.D.G. o aparență de stat suveran, mai ales că sovieticii contribuiseră la imaginea armatei. Au provocat astfel câteva tensiuni în vest, mai ales că N.V.A. se considera adevărata armată germană, nu o marionetă americană, cum era văzută armata Germaniei Federale.

Concluzii

După cum spuneam și la început, tranziția la comunism a mai multor părți din Europa la încheierea conflictului a pus mai multe semene de întrebare cercetătorilor, istoricilor în deosebi. În lucrarea de față am încercat a răspunde mai multora dintre ele, observând procedeele, metodele și personajele implicate în instalarea comunismului în Germania de Est, încercând să urmăresc metodele acestora și implicarea U.R.S.S. în acest demers. Am încercat prin metode clasice să ilustrez într-o manieră structuralistă, apariția și dezvoltarea procesului de comunizare precum și evenimentele create în cadrul acestuia. Am plecat de la perioada imediată războiului ajungând cu narațiunea până aproape de 1960 limitându-mi aici explicațiile din dorința de a mă apleca mai mult asupra perioadei 1945 – 1955.

Urmând schema cronologică am pus în valoare informații referitoare la procesele premergătoare proclamării R.D.G., care au presupus construirea și consolidarea unei baze solide de loialitate a comuniștilor germani față de U.R.S.S.. Ulterior această loialitate avea să fie răsplătită de Stalin prin posibilitatea ca acei comuniști germani de est să poată prelua puterea și să se descurce relativ fără un sprijin vizibil din partea estică. Am încercat să observăm implicarea U.R.S.S. această implicare fiind sesizabilă, însă se sprijinea masiv pe oameni care totuși proveneau din Germania sau erau familiarizați cu zona. Comunizarea, deoarece nu putem vorbi de o instalare a comunismului³⁴, a vizat importul de tipare sovietice sau cel puțin noanțe, care s-au naturalizat și au devenit locale. Politicile de tip stalinist precum colectivizarea, naționalizarea ș.a. au fost impuse cu forța și adaptate ulterior la populația fiecărui stat, comuniștii recrutând persoane de vază pentru a duce aceste procese la bun sfârșit.

³⁴În comunismul teoretic, conducerea se află în mâinile poporului nu în ordinea unor grupuri mici de oameni, elite reprezentate de grupuri aflate la vârful partidelor comuniste.

Așa dar, după cum observăm, acapararea Europei de Est de către Uniunea Sovietică, prin satelizarea statelor ocupate și aflate în altă sferă politică, a presupus un efort masiv de resurse din toate domeniile. Comunizarea a reprezentat un proces important în aducerea acestor state în sfera sovietică de influență, formare, reformare, reconstrucție și ulterior implementarea socialismului.

Glosar

Be.Po./B.P.O – Bereitschaftspolizei, o formă de poliție militarizată predecesora Vo.Po.

C.D.U. – Christlich Demokratische Union, Uniunea Creștin Democrată (R.D.G.)

D.S.F. – Gesellschaft für Deutsch-Sowjetische Freundschaft, Asociația de prietenie germano-sovietică

D.W.K. – Deutsche Wirtschaftskommission, Comisia economică a Germaniei

F.D.J. – Freie Deutsche Jugend, Tineretul German Liber (variante germană de uniune a tineretului comunist)

F.D.G.B. – Volkerfreundschaft, Asociația populară de prietenie

G.S.B.D. – Gruppe der Sowjetischen Besatzungstruppen in Deutschland, Grupul/Comandamentul trupelor sovietice din Germania.

K.P.D. – Kommunistische Partei Deutschlands, Partidul comunist din Germania (denumire folosită atât pentru cel din R.D.G. cât și pentru cel din R.F.G.)

L.P.D.P. – Freie Demokratische Partei Deutschland, Partidul Liberal democrat din Germania

L.P.G. – Landwirtschaftliche Produktionsgenossenschaft, Cooperativă agricolă de producție

L.P.G.P. – Landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaft Pflanzproduktion, Cooperativă agricolă și zoo-tehnică

L.P.G.T. – Landwirtschaftliche Produktionsgenossenschaft, Cooperativă de producție complexă

N.V.A. – Nationale Volksarmee – Armata Populară Națională

S.A.G. – Sowjetische Aktiengesellschaften, Societatea de acționari sovietici

S.E.D. – Sozialistische Einheitspartei Deutschlands, Partidul Socialist Unit din Germania

S.M.A.D. – Sowjetische Militäradministration in Deutschland, Administrația Militară sovietică din Germania

S.P.D. – Sozialdemokratische Partei Deutschlands, Partidul Social Democrat din Germania

S.Z.B. – Sectorul de ocupație sovietic al Germaniei

Vo.Po./V.P.O – Volkspolizei, Poliția Populară

Bibliografie selectivă

Bauerkamper Arnd, *Collectivization and Memory: Views of the Past and the Transformation of Rural Society in the GDR from 1952 to Early 1960* în „*German Studies Review*”, vol 25, nr. 2, 2002, pp. 213-225.

Child, David și Richard Popplewell, *The Stasi: The East German Intelligence and Security Service*, New York Press, New York, 1996.

GDR- Guide, *A journey to a bygone state*, DDR Museum, Berlin, 2012

Last, George, *After the Socialist Spring*, Bergham Books, Oxford, 2019.

Luft, Helmut, *Agrargenossen schaftengesten, heute und morgen. Zur Geschichte der Landwirtschaft der DDR und ihre Perspektive im vereinten Deutschland* în „*Hefte zur DDR- Geschichte*“, nr. 50, 1998, pp. 10-23.

McGregor, Douglas, „*Force Development in the Warsaw Pact: The Soviet-East German Connection*”, în *Armed Forces and Society*, vol. 14, nr. 4, New York, 1988, pp. 527-548.

Milde Gunter, *Unsere Nationale Volksarmee*, Berlin –DDR, Der Kinderbuchverlag, 1976.

Mike Denis, *The Rise and Fall of the German Democratic Republic 1945-1989*, Harlow Press, Longmann, 2000.

Nehrig Chris, *Landwirtschaftspolitik* în „*Die SED. Geschichte-Organization-Politik*”, Berlin, 1997, pp. 294 – 305.

Pritchard, Gareth, *The making of the GDR 1945-53*, Manchester University Press, Manchester, 2019.

Sandford, W. Gregory, *From Hitler to Ulbricht. The communist recontraction of East Germany, 1945-1946*, Princeton University Press, New Jersey, 1983.

Schmidt, Karl, *Landwirtschaft in der DDR – VEG, LPG und Kooperationen*, Erling Verlag, Clenze, 2009.

The East German Handbook / Das DDR Handbuch, (ed. Justinian Jaspol), Editura Taschen, Koln, 2019.

Ulbricht Walter, *Zur Geschichte der neuesten Zeit*, Berlinul de Est.

Urban, Karl, *Die Herausbildung der Aktionseinheit der Arbeiterklasse und der demokratischen Selbstverwaltungsorgane unter Führung der KPD in der Provinz Brandenburg*, 1946 în *Walter Ulbricht, „Zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung“*, Vol. 2, Dietz Verlag, Ost Berlin, 1966, pp. 215 – 230.

Ulbricht Walter, *Zur Geschichte der neuesten Zeit*, Berlinul de Est.